

7-8-ci siniflər üzrə müasir informatika texnologiyalarının distant təhsildə istifadəsi

Həvva Mahal qızı Yusifova

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

E-mail: havvayusufu1@gmail.com

Rəyçilər: t.ü.f.d., dos. Ç.M. Həmzəyev,
p.ü.f.d., dos. S.S. Həmidov

Açar sözlər: təhsil, distant təhsil, informatika, informatika texnologiyaları, informasiya, müasir təhsil

Ключевые слова: образование, дистанционное образование, информатика, информационные технологии, информация, современное образование

Key words: education, distance education, informatics, information technologies, information, modern education

Dünya təcrübəsi göstərir ki, İKT istifadəsinə əsaslanan müasir təhsil modeli məktəblərin müəllim heyəti qarşısında yeni vəzifələr qoyur. Yeni nəsil müəllimlər artıq müəyyən bir struktur quruluşunun məqsədinə uyğun olaraq uşaqların fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə alan harmonik inkişaf etmiş texnologiyalar inkişaf etdirə bilməzlər. İndi hesab olunur ki, məlumat düzgün istiqamətə çatmağın yeganə yoludur. Digər sahələrdə olduğu kimi, Azərbaycan da İKT sahəsində regionda liderdir və bu istiqamətdə uğurla irəliləyir. Alimlərin proqnozuna görə, məlumatın formalaşması insan əməyinin əsas vasitəsinə, İKT isə alətə çevriləcəkdir. Eyni zamanda, bəzi İKT-lərin tədrisi müstəqil olaraq məlumat toplamaq, təhlil etmək və uyğunlaşdırmaq qabiliyyətini inkişaf etdirmək üçün problemə çevrilmişdir.

XX əsrin sonunda formalaşmış Distant Təhsil (DT) mütəxəssislər tərəfindən XXI əsr kadr hazırlığı sisteminin ən səmərəli və perspektivli forması (texnologiyası) kimi qiymətləndirilir. DT-nın yaranması və intensiv inkişafı bir çox ölkələrin təhsil sisteminin dünyada gedən proseslərə (qloballaşma, inteqrasiya, informasiya cəmiyyətinə keçid və s.) cavab reaksiyasıdır. Avropada, Şimali Amerikada aparıcı universitetlər bu gün konsorsiumlar yaradaraq geniş DT xidmətləri təklif edirlər. ABŞ DT assosiasiyası öz tərkibində bu gün 10000-dən artıq tədris müəssisəsini birləşdirir. Hal-hazırda YUNESKO Virtual Şəbəkə Universiteti təşkilati istiqamətində iş aparır. Bu universitetdə heç bir məkan və zaman məhdudluğu olmadan, yaşından, cinsindən, irqindən, milliyyətindən asılı olmayaraq dünyanın istənilən sakini virtual formada təhsil ala bilər. Təhsil sistemində sözün həqiqi mənasında inqilab edə biləcək Distant Təhsil (açıq distant təhsil, internet təhsil, elektron təhsil və s.) cəmiyyətin gələcək intellektual potensialını müəyyən edir.

Azərbaycan Respublikasında DTS-nin tətbiqi DT-nin mühüm sosial əhəmiyyəti, cəmiyyətdə təhsilin artan rolu, cəmiyyətin informasiyalaşması, demokratikləşməsi, dünyanın qloballaşması və bunun nəticəsi olaraq beynəlxalq vahid təhsil-informasiya mühiti yaradılması zərurəti, Azərbaycanın tədrisən Avropa və dünya təhsil məkanına inteqrasiyası, Bolonya prosesinə qoşulma istəyi, yüksək rəqəmsal texnologiya əsasında müasir təhsilin həyata keçirilməsi zərurəti, respublikada bu işi həyata keçirə bilən kifayət qədər peşəkar pedaqoji, elmi-metodik, elmi-texniki kadrların potensial imkanlarının mövcudluğu və s. reallıqlarla əlaqədardır. Beynəlxalq təcrübədə son 20 il ərzində DTS üzrə qazanılmış nailiyyətlər, bu sahənin intensiv in-

kişafı, aparılmış sistemli elmi-tədqiqat işləri, onların eksperimental tətbiqi və nəticələri, elmi proqnozlar göstərir ki, DTS təhsilin məzmunu, təşkili, idarə edilməsinin rəqəmsal formada emalı texnologiyası olaraq, qloballaşan dünyada yaxın gələcək üçün təhsilin aparıcı və universal texnologiyası (formas) olacaqdır.

DT sistemi müxtəlif səviyyəli proqram və kursları əhatə edə bilər.

— İbtidai təhsil - 5-11 yaşlı şagirdlər üçün nəzərdə tutulmuş proqramlar: oxu, yazı, musiqi dərsləri. Kursların çox hissəsi uşaq qavrayışı üçün optimal olan oyun xarakteri daşıyır.

— Orta təhsil - distant kurslar orta təhsilin səviyyə və tiplərinə müvafiq olub, ümumtəhsil fənlərinin mükəmməl mənimsənilməsinə, peşəyönümü işinin təşkilinə yönəlir, abituriyentlərin ali məktəblərə qəbul imtahanlarına hazırlaşmasına imkan verir. Şagirdlərin müxtəlif fənn olimpiadalarında distant yolla iştirakına şərait yaradır.

— Orta peşə təhsili - kurs və proqramlar məktəb məzunları üçün nəzərdə tutulub. Aşağı (ilkin) ixtisas dərəcəli peşələrə yiyələnmək mümkündür.

— Hazırlıq kursları - ixtisasartırmaya kömək edən kurslar.

— Ali təhsil - bakalavr, magistr və diplomlu mütəxəssis dərəcəsi almağa yönəlmiş proqramlar. Xarici ölkədə yaşayan insanlar bu yolla öz vətənlərində ana dilində təhsil ala bilərlər.

— Diplomdan sonrakı təhsil - elmlər namizədi və elmlər doktoru dərəcəsi almaq üçün elm-təhsil proqramları.

— Əlavə təhsil - ali təhsili olan, lakin digər əlavə sahələrdə bilik qazanmaq istəyənlər üçün qısa proqramlar. Müdavinin peşə fəaliyyəti ilə əlaqədar əlavə biliklər almasına yönəlmiş kurslar (ixtisasartırma kursu, kompüter kursu, ingilis dili kursu və digər intensiv kurslar ola bilər).

— Peşə kursları - praktik vərdişlər qazanmağa yönəlmiş kurslar (kompüter operatoru, kətibə referent, mühasibat və s.).

— Sosialyönlü kurslar - təbii fəlakət zamanı əhalinin davranış qaydaları, küçə hərəkəti qaydaları və s. kurslar.

DT sistemi açıq təhsil sistemidir, yəni bütün arzu edənlər (biliyin ilkin səviyyəsinin monitorinqi aparılmadan, yəni qəbul imtahanı verilmədən) təhsil ala bilərlər.

Distant təhsilin ümumtəhsil məktəblərində sahələrini müəyyənləşdirək:

— məktəblilərin müəyyən profilli təhsil müəssisələrinə qəbul olunmağa hazırlanması;

— məktəb kurikulumundan və ya məktəb xaricində bir mövzunun, hissənin dərindən öyrənilməsi;

— məktəb dövrünün müəyyən fənləri üzrə məktəblilərin bilik, bacarıq və bacarıqlarında olan boşluqların aradan qaldırılması;

— məktəblilərin müəyyən akademik fənlər üzrə imtahanlara hazırlanması; tələbələrin maraqlarına əsaslanan əlavə təhsil;

— müxtəlif səbəblərdən ümumiyyətlə və ya müəyyən bir müddətdə məktəbə gedə bilməyən şagirdlər üçün məktəb tədris proqramının əsas kursu;

— kadrların peşə hazırlığı və yenidən hazırlanması;

— müəyyən ixtisaslar üzrə müəllim heyətinin peşəkar inkişafı.

Təhsil texnologiyalarının bir xüsusiyyəti, texniki vasitələrlə əlaqəli inkişafının qabaqcıl xüsusiyyətidir. Məsələn burasındadır ki, bir kompüterin təhsildə tətbiqi təlim prosesinin bütün komponentlərinin yenidən nəzərdən keçirilməsinə səbəb olur. İnteraktiv bir mühitdə "tələbə-kompüter-müəllim" sağ yarımkürəni, sintetik düşüncəni aktivləşdirən texnologiyalardan istifadə edərək xəyali düşüncənin aktivləşdirilməsinə böyük diqqət yetirilməlidir. Bu o deməkdir ki, tədris materialının təqdimatı müəllimin düşüncəsini şəkillər şəklində çoxaltmalıdır. Başqa

sözlə, DT-nin təhsil texnologiyalarında əsas məqamı düşüncənin, məlumatın, biliyin vizuallaşdırılmasıdır.

7-8-ci siniflər üçün şagirdlərin distant təhsildə istifadə üçün ən uyğun informatika texnologiyaları aşağıdakılardır:

- video mühazirələr;
- multimediyə mühazirələri və laboratoriya seminarları;
- elektron multimedia dərsləkləri;
- kompüter təlimi və test sistemləri;
- simulyasiya modelləri və kompüter simulyatorları;
- telekommunikasiya vasitələrindən istifadə edərək məsləhətləşmələr və testlər;
- Video konfrans.

Slayd, kompüter və tələbə arasında interaktiv bir prosesi təşkil etmək üçün hazırlanmış mətn, qrafik, video və səs obyektlərinin, əmr düymələrinin yerləşdiyi bütün mövcud ekran sahəsini əhatə edən ayrı bir çərçivədir (pəncərə). Slaydlar rus dilində və oxu dərslərində hər hansı bir nəzəri məlumatı, müddəaları, anlayışların mahiyyətini izah edən və s. Göstərmək üçün istifadə olunur.

Video tapşırıqları oxu və nitq inkişaf dərslərində kompüter ekranında təqdim olunan mətn materialından istifadə etməklə həyata keçirilən məşqlərdir. Video tapşırıqları müəllim yeni material izah etdikdə və ya səhvlər üzərində iş təşkil etdikdə, eləcə də təkrar ümumiləşdirmə zamanı həll olunur. Bu vəzifələr Windows PowerPoint proqramı istifadə edilərək həyata keçirilir.

Distant təhsil haqqında qərarlar verərkən hər kəs bunun təhsil sahəsində yeni bir istiqamət olduğunu anlamalıdır. Əlbəttə ki, bu istiqamət dövrümüzdə ən aktualdır. İnformasiya texnologiyalarından istifadə bizə şagirdlərin yaş və psixoloji xüsusiyyətlərini nəzərə almağa, dərstdə əlverişli psixoloji iqlim yaratmağa, şagirdlərin mövzuya marağını qorumağa və onların ünsiyyət qabiliyyətini formalaşdırmağa imkan verir.

Məqalənin aktuallığı. Müasir informatika texnologiyalarının distant təhsildə istifadəsindən bəhs edilməsi məqalənin aktuallığına dəlalət edir.

Məqalənin elmi yeniliyi. Elmi yenilik məqalədə 7-8-ci siniflər üçün informatika texnologiyalarının distant təhsil zamanı tətbiqi ilə bağlıdır.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədə göstərilən tövsiyələrdən informatika texnologiyalarının ümumtəhsil müəssisələrinin distant təhsilin tədrisi prosesinə tətbiqi zamanı istifadə oluna bilər.

Ədəbiyyat

1. Talıbova M., Məmmədova M. Müasir təhsilimizdə informasiya kommunikasiya texnologiyaları və trening proqramları // Tarix və onun problemləri, 2013, № 4.

2. Фомичев Р. С. Использование современных информационных технологий в процессе дистанционного обучения школьников // Вестник КемГУ, 2013, № 2.

3. Зайцева С. И. Информационные технологии как средство формирования коммуникативной компетентности учащихся на уроках чтения и развития речи в коррекционной школе. Материалы XII Всероссийской научно-практической конференции, 2015.

Х.М. Юсифова

**Использование современных информационных технологий
в дистанционном обучении для 7-8 классов**

Резюме

В статье рассматриваются следующие вопросы:

- Преимущества дистанционного обучения;
- Применение современных информационных технологий в дистанционном образовании;
- Роль ИКТ в образовании;
- Важность дистанционного обучения в средней школе.

H.M. Yusifova

**Use of modern information technologies
in distance education for 7-8 grades**

Summary

The article covers the following questions:

- Advantages of distance education;
- Application of modern information technologies in distance education;
- The role of ICT in education;
- Importance of distance education in secondary schools.

Redaksiyaya daxil olub: 03.11.2020